View the original article

سیاسی

چرا جمهوری اسلامی، حتی در سایه جنگ، از سرکوب اجتماعی دست نمی‌کشد؟

رادیو فردا

۱۱/آبان/۱۴۰۵

با وجود حاکم بودن فضای پرتنش جنگ در ایران و فشارهای بی‌سابقه و فزایندهٔ اقتصادی بر مردم، نهادهای انتظامی، قضایی و امنیتی جمهوری اسلامی همچنان به برخورد با شهروندان و محدود کردن فعالیت‌های اجتماعی ادامه می‌دهند.

در یکی از تازه‌ترین نمونه‌ها، رسانه‌های ایران از بازداشت شهروندان و پلمب واحدهای صنفی به دلیل برگزاری جشن هالووین یا فروش لوازم مرتبط با آن خبر داده‌اند.

سرکوب سیاسی و اجتماعی در جمهوری اسلامی چه ارتباطی با یکدیگر دارند؟ چرا حکومت در هیچ شرایطی از کنترل زندگی روزمره شهروندان دست نمی‌کشد و پیامدهای این سیاست برای جامعه ایران چیست؟

سرکوب سیاسی و اجتماعی؛ دو روی یک سکه

سرکوب سیاسی و اجتماعی در نظام‌های تمامیت‌خواه دو پدیدهٔ جداگانه نیستند بلکه می‌توان آن‌ها را دو وجه از سازوکاری واحد برای حفظ قدرت دانست.

در چنین نظام‌هایی، هدف حکومت صرفاً حذف مخالفان سیاسی یا خاموش کردن صدای منتقدان نیست، بلکه تلاش می‌شود جامعه به شکلی سازمان یابد که شهروندان نه‌تنها امکان مخالفت با قدرت را از دست بدهند، بلکه به‌تدریج توانایی و انگیزه رفتارهای مستقل اجتماعی نیز در آن‌ها تضعیف شود.

در این الگو، سرکوب سیاسی با ابزارهایی مانند بازداشت، زندان، شکنجه، سانسور و تبعید مخالفان اعمال می‌شود. سرکوب اجتماعی نیز از طریق کنترل سبک زندگی، روابط فردی، پوشش، فرهنگ و هنر، آموزش و اعمال محدودیت بر فعالیت‌های مذهبی اقلیت‌های دینی صورت می‌گیرد.

یکی از اهداف این نوع کنترل اجتماعی، محدود کردن عرصه عمومی و نظارت بر روابط و گردهمایی‌های شهروندان است تا امکان سازمان‌یابی مستقل و شکل‌گیری همبستگی جمعی میان آنان کاهش یابد.

رضا علیجانی، تحلیلگر سیاسی در پاریس، به رادیو فردا می‌گوید جمهوری اسلامی در سایه خطر جنگ، با تشدید سرکوب اجتماعی و سیاسی و افزایش اعدام‌ها، می‌کوشد زمینه اعتراض و ناآرامی داخلی را از بین ببرد.

او می‌گوید: «جمهوری اسلامی می‌خواهد پیش از هر تحول احتمالی در عرصه خارجی، هرگونه امکان شکل‌گیری مقاومت در داخل کشور را نابود کند.»

تشدید برخوردهای اجتماعی در ایران

مردم ایران در حالی با پیامدهای مادی و روانی دو جنگ و نگرانی از وقوع جنگی دیگر دست‌وپنجه نرم می‌کنند که حکومت، علاوه بر ادامه سرکوب سیاسی، محدودیت‌ها و برخوردهای اجتماعی را نیز تشدید کرده است.

پس از آن‌که دادستان عمومی و انقلاب تهران در نشستی درباره حجاب اجباری، خواستار ورود سپاه پاسداران و نهادهای اطلاعاتی برای شناسایی و برخورد با آنچه «باندهای سازمان‌یافته ترویج فساد» خواند شد، مقام‌ها و رسانه‌های ایران از بازداشت شهروندان و پلمب واحدهای صنفی در ارتباط با جشن هالووین خبر دادند.

روزنامه شرق در گزارشی با عنوان «شب ملتهب ایرانشهر» از برخورد نیروهای لباس‌شخصی با شهروندان در خیابان ایرانشهر تهران در شامگاه جمعه هشتم آبان خبر داد.

بر اساس این گزارش، گروهی از موتورسواران بدون لباس سازمانی مشخص وارد این خیابان شدند و در حالی که برخی از آن‌ها اسپری فلفل در دست داشتند، تعدادی از شهروندان حاضر را با خود بردند.

این گزارش درباره شمار بازداشت‌شدگان، هویت آن‌ها و نهاد مسئول این برخورد اطلاعاتی ارائه نکرده است، اما می‌افزاید که در همان شب شماری از کافه‌ها و مغازه‌های خیابان ایرانشهر تعطیل شدند.

در برخی کافه‌ها نیز افراد حاضر را برای بررسی پوشیدن لباس‌های مخصوص هالووین بازرسی کردند. یکی از شاهدان به روزنامه شرق گفته است که پس از این برخوردها، جمعیت حاضر در خیابان به‌شدت کاهش یافت و حدود ۷۰ درصد کمتر شد.

برخوردهای مشابهی در دیگر شهرهای ایران نیز گزارش شده است.

در رباط‌کریم و پرند، پلیس اماکن پس از مراجعه به ۳۸ واحد صنفی، برای سه واحد اخطاریه پلمب صادر کرد.

مهدی حسن‌پور، دادستان عمومی و انقلاب مرکز استان یزد، نیز از برخورد قضایی با برگزارکنندگان جشن هالووین در یزد و اردکان خبر داد. خبرگزاری ایسنا هم گزارش داد که مأموران پلیس در استان قزوین طی عملیات‌های جداگانه با ۱۹ واحد صنفی مرتبط با این جشن برخورد کردند.

رضا علیجانی معتقد است تشدید فشارهای اجتماعی از یک سو با تلاش حکومت برای حفظ پایگاه اجتماعی خود ارتباط دارد و از سوی دیگر، نتیجه تقویت جریان‌های تندرو در ساختار قدرت و افزایش خطر جنگ است.

او می‌گوید: «جمهوری اسلامی بخشی از جامعه را به‌عنوان پشتوانه اجتماعی و نیروی سرکوب در اختیار دارد و نمی‌خواهد این بخش از جامعه تصور کند که حکومت دیگر نماینده آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی مورد نظر آن‌ها نیست. بنابراین، همچنان به نمایش اقتدار و برخورد با سبک‌های زندگی متفاوت ادامه می‌دهد.»

این تحلیلگر دلیل دوم را به «شرایط خاص سیاسی و امنیتی کشور» و «افزایش نقش و نفوذ بیت مجتبی خامنه‌ای» مرتبط می‌داند.

او توضیح می‌دهد: «در واقع، هرچه وزن بیت در مقایسه با شورای عالی امنیت ملی، که ائتلافی از نیروهای نظامی و تکنوکرات‌های نسبتاً عمل‌گرا را نمایندگی می‌کند، افزایش یافته، توازن قدرت بیشتر به نفع جریان‌های تندرو تغییر می‌کند.»

سعید پیوندی، جامعه‌شناس در پاریس، نیز در گفت‌وگو با رادیو فردا به شرایط جنگی کنونی ایران اشاره می‌کند و می‌گوید: «حکومت در چنین شرایطی بیش از گذشته می‌کوشد فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی را زیر نظارت داشته باشد و نوعی مهندسی فرهنگی از بالا را بر جامعه تحمیل کند. در واقع، مسئله فقط کنترل محتوای یک جشن یا مراسم نیست؛ بلکه نظارت بر رفتار شهروندان، حضور آن‌ها در عرصه عمومی، نحوه پوشش و حتی چگونگی ابراز شادی نیز بخشی از این سازوکار کنترلی است.»

او می‌افزاید: «حکومت می‌خواهد همچنان معیارها و نظام ارزشی خود را بر جامعه تحمیل کند و این پیام را به شهروندان منتقل کند که عبور از خطوط قرمز رسمی با هزینه و مجازات همراه خواهد بود. به همین دلیل، حتی در شرایطی که توانایی کنترل کامل رفتارهای اجتماعی را ندارد، تلاش می‌کند با برخوردهای بازدارنده و امنیتی، اقتدار فرهنگی خود را به نمایش بگذارد.»

چرا حکومت با شادی‌های جمعی مقابله می‌کند؟

برخوردهای اخیر با شهروندان و واحدهای صنفی تنها به جشن هالووین محدود نمی‌شود.

در هفته‌ها و ماه‌های گذشته نیز گزارش‌هایی از برخورد با کافه‌های مرکز تهران، از جمله در خیابان‌های ایرانشهر، سنایی و میرزای شیرازی منتشر شده است. در یکی از این موارد، بیش از پنج کافه در یک روز پلمب شدند.

رئیس اداره نظارت بر اماکن پلیس تهران بزرگ نیز در مهرماه از حضور جوانان در این محدوده و فعالیت کافه‌ها در پیاده‌روها انتقاد کرده بود.

جمهوری اسلامی در بیش از چهار دهه گذشته کوشیده است شکل‌های مختلف زندگی و فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی را تحت نظارت و کنترل خود قرار دهد. این محدودیت‌ها هم مناسبت‌هایی با خاستگاه خارجی را در بر گرفته و هم آیین‌ها و سنت‌های ریشه‌دار ایرانی را.

سعید پیوندی می‌گوید: «مسئله فقط مخالفت با یک مراسم خاص نیست؛ بلکه نگرانی حکومت از شکل‌گیری شادی‌های جمعی، گردهمایی‌های مستقل و فضاهایی است که در آن‌ها مردم خارج از چارچوب‌های مورد تأیید قدرت با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند.»

این جامعه‌شناس تأکید می‌کند که جامعه ایران نیاز عمیقی به شادی، تفریح، معاشرت و لذت بردن از لحظات زندگی دارد. نیازی که نه‌تنها از میان نرفته، بلکه در شرایط محدودیت‌های اجتماعی اهمیت بیشتری یافته است.

او می‌افزاید: «با این حال، بخشی از حکومت و جامعه سنتی ممکن است چنین رفتارهایی را به‌عنوان نوعی تقلید فرهنگی از غرب یا حتی مقاومت در برابر ارزش‌های رسمی تفسیر کنند. در حالی که برای بسیاری از جوانان، انگیزه اصلی لزوماً نه تقلید فرهنگی است و نه حتی اعتراض سیاسی؛ آن‌ها پیش از هر چیز می‌خواهند زندگی کنند و از فرصت‌های محدودی که برای شادی در اختیار دارند استفاده کنند.»

آیا سرکوب اجتماعی به نتیجه می‌رسد؟

هالووین و ولنتاین تنها مناسبت‌هایی نیستند که برگزاری آن‌ها با محدودیت‌ها و برخوردهای حکومتی روبه‌رو شده است. چهارشنبه‌سوری نیز سال‌هاست با محدودیت‌ها و برخوردهای انتظامی همراه است، اما با وجود این فشارها، همچنان به‌عنوان یکی از جشن‌های پرطرفدار در جامعه ایران برگزار می‌شود.

سعید پیوندی می‌گوید: «برخوردهای منفی و محدودکننده حکومت در طول سال‌های گذشته نه‌تنها نتوانسته است جوانان را از حضور در این مراسم منصرف کند، بلکه به نظر می‌رسد در مواردی بر جذابیت آن افزوده است. هرچه حکومت بیشتر تلاش می‌کند مانع برگزاری چنین مراسمی شود، احتمال اینکه بخشی از جوانان آن را به فرصتی برای نشان‌دادن استقلال خود در انتخاب سبک زندگی تبدیل کنند، افزایش می‌یابد.»

حسین ایمانی‌جاجرمی، جامعه‌شناس، نیز به روزنامه شرق گفته است تجربه چند دهه گذشته نشان می‌دهد برخوردهای سلبی در حوزه فرهنگ نه‌تنها بازدارنده نیستند، بلکه گاهی نتیجه معکوس دارند.

به گفته او، تغییرات فرهنگی و تفاوت‌های نسلی را نمی‌توان با اعمال محدودیت و برخورد انتظامی مدیریت کرد.

تجربه سال‌های اخیر در ایران نیز نشان داده است که سرکوب اجتماعی لزوماً به اطاعت شهروندان از حکومت منجر نمی‌شود. مداخله در زندگی روزمره، به‌ویژه هنگامی که با تبعیض و اجبار همراه باشد، می‌تواند به شکل‌گیری مقاومت‌های فردی و جمعی بینجامد.

نافرمانی مدنی زنان ایرانی در برابر حجاب اجباری یکی از برجسته‌ترین نمونه‌های این مقاومت است؛ مقاومتی که نشان می‌دهد تلاش حکومت برای کنترل زندگی روزمره شهروندان، ممکن است خود به عاملی

برای گسترش اعتراض‌های اجتماعی و شکل‌گیری جنبش‌های اعتراضی تبدیل شود.

بیشتر در این باره:

کمیته حقیقت‌یاب سازمان ملل: ایرانی‌ها میان سرکوب حکومت و پیامدهای جنگ گرفتار شده‌اند

این مطلب بخشی از:

سیاسی | اجتماعی | بایگانی | فراتر از خبر

© ۲۰۲۶ تمام حقوق این وب‌سایت، بر اساس مقررات کپی‌رایت، برای رادیو فردا محفوظ است.